

نیازها و مطالبات نوجوانان باید فهمیده شود

روی می آورند و تعداد زیادی از آن ها بسیار قدر تمند ظاهر می شوند و فکر می کنند آینده در دستان آن هاست و قادر به تغییر آن هستند.» این ها بخشی از گفته های خلیل کمربگی، دکترای جامعه شناسی در گفت و گو با «آتیه نو» است. روز نوجوان (هشتم آبان ماه) فرصتی فراهم کرد تا در گفت و گویی کارشناسانه ضمن بررسی ویژگی و نیازهای نوجوانان امروزی، دغدغه ها و چالش های پیش روی آن ها را مورد بررسی قرار دهیم.

نوجوانان رنگ و بوی جهانی دارد. بیشتر تفاوت ها در برآورده شدن و یا نشدن تقاضاها قابل لمس است. مثلا ممکن است نوجوانی که در شهر ایلام زندگی می کند با فقر امکانات و فناوری های جدید مواجه باشد. این استان فاقد شاخص های زیربنایی مانند آزادراه، ریلی و حتی قطار است. حتی به لحاظ زیرساخت های فرهنگی و هنری در رنج و محرومیت است. سینما در مرکز استان و یا یک صندلی استاندارد سینما در این استان وجود ندارد. بنابراین نوجوانان و جوانان چنین مناطق و استان های کمبرخورداری در شرایط خاص اغلب مطالبات خود را رسانتر مطرح می کنند. حتی گاه رنج تقاضاهای بی پاسخ و انباشته شده چنان طغیان می کند و در نهایت خشونت های رخ می دهد که انتظار نمی رود. در واقع تفاوت در برآورده شدن یا نشدن است و الا از لحاظ نیازها، ارزش ها و هنجارها با مناطق برخوردار مشترک هستند.

جهت دهی درست به نوجوانان در شهرهای کمبرخوردار و برخوردار نیازمند چه شرایط، بستر و لوازمی است؟

من معتقد نیستم تصویری که رسانه های دیجیتال و شبکه های اجتماعی مجازی منعکس می کنند تصویری کاملاً درست است. اما باید بپذیریم یک سری هنجارها و ارزش ها از سوی رسانه های متعدد منتشر می شود و نوجوان امروزی در برابر این امواج قرار دارد. اگر قرار است به خواسته ها و مطالبات جهت دهی شود، باید از این مطالبات، ارزش ها و هنجارها فهم درستی شکل گیرد. اگر این فهم صورت نگیرد به نظرم مسئله همچنان پابرجا می ماند. بعد از فهم و شناخت درست از مطالبات، آن گاه نوبت به پاسخگویی درست است. یعنی اگر بنا بر پاسخگویی درستی باشد باید یک سازماندهی مجدد از نهادها و سازمان ها صورت گیرد. این سازماندهی مجدد باید متناسب با نیازها و خواسته های نوجوانان امروزی باشد. به لحاظ بعد تربیتی - آموزشی و سیاست گذاری های فرهنگی و همچنین قانون گذاری باید ارزش ها، هنجارها و مطالبات نسل امروز در این تغییرات مدنظر قرار گیرد.

در بعد خانوار عامل مؤثری در تغییرات جدید شده است. یکی دیگر از عوامل، ارتباط گیری نوجوان امروزی با افراد، نهادها و ارزش هایی است که در جهان وجود دارد. همین عامل باعث شده مفهوم انسان و شهروند جهانی برای نسل نوجوان امروز خیلی مهم باشد.

آیا نیازها و خواسته های نوجوانان مناطق کمبرخوردار یا برخوردار فرق می کند یا خیر؟
هرچند با اطمینان یا قوت بالا نمی توانیم تأثیر جغرافیا یا مکان را نادیده بگیریم، اما معتقدم این تأثیر مانند گذشته نیست. از میزان سهم عامل جغرافیا بر ساختن ارزش ها و ساختارها در گذشته، خیلی کاسته شده است. امروز در نزد نوجوانان بیشتر از هویت جهانی سخن گفته می شود. رسانه های دیجیتال توانسته اند شکاف بین مناطق را تا حدودی پر کنند. بسیاری از نیازها، خواسته و ارزش های

«وقتی از نوجوان امروزی سخن می گوئیم نباید فکر کنیم که همه آن ها در عین شباهت و یک شکلی، تمایلات و نیازهای یکسانی نیز دارند. عوامل مختلفی ثبت شده که نوجوانان دارای ارزش ها، نگرش ها و تمایلات مختلفی هستند. نوجوانان امروزی حتی دارای سبک و پوشش آرایشی و حتی شیوه دینداری متفاوتی هستند. برخی از آن ها نگران آینده و دچار یأس و ناامیدی هستند و بعضا به آسیب ها و باافسردگی و خودکشی

نوجوانان امروز دارای چه ویژگی ها و نیازهایی هستند که آن ها را از نسل های گذشته متمایز می کند؟

واقعیت این است که من معتقد نیستم ارزش های این نسل با نسل های گذشته در تضاد باشد. خیلی از هنجارها و ارزش هایی که این نسل دارند با ارزش ها و هنجارهای نسل گذشته اشتراک دارد. بنابراین ما نمی توانیم از تضاد کامل بین این نسل با نسل گذشته سخن بگوئیم. به ویژه پژوهش هایی که در ایران صورت گرفته از تفاوت نسلی یا شکاف نسلی در برخی ارزش ها سخن می گوید. به عنوان مثال در ارزش های اجتماعی یا سبک زندگی بین این نسل با نسل های پیشین تفاوت یا شکاف وجود دارد، اما در برخی از ارزش ها این شکاف نسلی دیده نمی شود. چیزی که این نسل را از نسل های پیش از خود متمایز می کند تجربه زیسته و اندیشیده او در عصر دیجیتال است. نوجوان امروز فرزند شبکه های اجتماعی مجازی است. لذا می بینید از لحاظ صراحت، شجاعت و کنشگری فعال کاملاً با نسل های پیش از خودش تفاوت دارد. زیاد اهل تعارف و خواهش و در قید و بند هیس و نگو و نکن و امثال این ها مسائل نیست و آزادانه نظرات خود را مطرح می کند، همچنین از لحاظ ایدئولوژی نیز با نسل های گذشته خود متفاوت است. نسل های پیش از او اگر چه دغدغه ایدئولوژی داشتند ظاهر نشان می دهد که این نسل دغدغه ایدئولوژی ندارد و راحت تر با مسائل برخورد می کند. من معتقدم که از لحاظ ارزشی، هنجاری و نگرشی بین این نسل با نسل های پیش از خودش تفاوت و شکاف وجود دارد، اما تضاد کاملی بین آن ها دیده نمی شود.

فاصله ایجاد شده بین نوجوان امروزی با نسل گذشته ناشی از چه عوامل و شرایطی است؟

شاید یکی از مهم ترین عوامل مؤثر بر ایجاد این فاصله

نوجوانان به دلیل تجربه ناکافی و آگاهی کمتر از جوانان و بزرگسالان در معرض میزان آسیب بیشتری هستند. اگر به نوجوانان مهارت های زندگی و مهارت های متناسب آموزش داده نشود قطعاً آنها نتوانند می شوند که به طور مؤثر با کشمکش های زندگی روبه رو شوند.

یعقوب نماینده، کارشناس آموزش فنی و حرفه ای در گفت و گو با «آتیه نو» در پاسخ به پرسش تأثیر مهارت آموزی بر زندگی نوجوانان گفت: «آموزش مهارت های سخت و نرم در سال های اولیه زندگی فوق العاده حائز اهمیت است. یک سری از رویدادها و اتفاقات در زندگی از جمله ساختن یک زندگی هدفمند، توجه به رغبت و علاقه مندی های جامعه و خود، توانایی تحمل کردن بسیاری از مشکلات زندگی و اتخاذ راهکار حل مسئله، منعطف بودن در برابر فشارهای محیطی، برقراری ارتباط با افراد جامعه، مدیریت کردن بحران های زندگی و از پس مسئولیت های فردی و اجتماعی در زندگی خود برآمدن هست که باید کودکان و نوجوانان از سنین پایین با آن ها آشنا شوند تا در بزرگسالی ضمن دستیابی سریع تر به موفقیت، دچار مشکل نشوند.»

او افزود: «کسب مهارت در نوجوانی در گام نخست حس اعتمادبه نفس، امیدواری به آینده، پختگی رفتار، خودآگاهی و استقلال و توانمندی را در آن ها تقویت می کند. همچنین داشتن این مهارت ها در ادامه مسیر زندگی راه ورود زودتر به اجتماع و مشخص شدن مسیر آینده، کسب تجارب و احساس مؤثر و مفید بودن برای خود، خانواده و جامعه، امکان کسب درآمد و پس انداز، توجه به ارزش زمان، پرهیز از برخی فعالیت های غیرمفید و باطل، اجتماعی شدن و افزایش قدرت ارتباطی و... را برای آن ها هموارتر می کند.»

و موبایل و... مناسب ترین آموزش های ویژه نوجوانان محسوب می شوند.»

هدایت آموزشی و مهارتی نوجوان
نماینده تأکید کرد: «آغاز آموزش مهارت ها به نوجوانان، باید خیلی زودتر و با شرایط و حال و هوای مناسب شروع شود تا نوجوان در دوران مدرسه، سربازی، دانشگاه و حتی در مراحل بعدی زندگی بتواند از آن ها استفاده مناسب به عمل آورد. از خانواده ها تقاضا دارم که با مطالعه دقیق رغبت ها، استعدادها و توانمندی ها و علایق فرزندان خود آن ها را به سمت مهارت های مؤثر هدایت کنند.

آموزش با اجبار نوجوانان به موسیقی یا ورزشی که رغبتی به آن ندارند جز تلف کردن وقت نیست. حتماً به بحث آموزش های شغلی با توجه به رغبت، استعداد و امکانات توجه خاص شود.»

آموزشگاه های فنی و حرفه ای آزاد است. کلیه دوره ها که شامل بیش از (۸) هزار استاندارد و دوره است، همان طور که به بزرگسالان آموزش می دهند، این آموزش ها را به نوجوانان هم ارائه می کنند. به شرط اینکه از توان ذهنی و جسمی کافی و دانش اولیه کافی برخوردار باشند.»

نماینده گفت: «لازم است یک مورد را استثنا کنیم و آن اینکه مراکز دولتی صرفاً افراد ۱۵ سال و بالاتر را می پذیرند، اما آموزشگاه های فنی و حرفه ای آزاد از سن ۱۲ سال به بالا را می پذیرند. هرچند در آموزشگاه های فنی و حرفه ای آزاد شاهد پذیرش نوجوانان ۱۰ یا ۱۱ سال هم هستیم که البته افراد زیر ۱۲ سال امکان معرفی به آزمون های پایان دوره را ندارند.» او افزود: «در کنار این موضوع در حوزه مهارت های سخت آموزش های حوزه فناوری اطلاعات (کامپیوتر)، آموزش های هنری و فرهنگی، صنایع دستی، صنایع چوب، تعمیر لوازم خانگی

رویکردهای مهارتی
نماینده در خصوص چگونگی و نوع رویکرد آموزش های مهارتی به نوجوانان گفت: «دوره نوجوانی همیشه همراه با تغییرات جسمانی، هیجانی، ذهنی و اجتماعی است. در این دوره حال و هوا، روحيات، ارتباطات و روابط اجتماعی نوجوان در حال تغییر است. بنابراین باید نوجوان را جدی گرفت، حرف هایش را گوش کرد و با زبان خودش او را برای انتقال مهارت آماده کرد. در این دوره حرف شنوی نوجوان از برخی افراد بیشتر است. بنابراین ضروری است در فضا و محیطی دوستانه آموزش مهارت انجام شود. به نوعی که او را در غلبه بر مشکلات و هدایت صحیح کمک کند. اجتماعی شدن فرایندی است که در آن هنجارها، مهارت ها، انگیزه ها، نگرش ها و رفتارهای فرد شکل می گیرد تا ایفای نقش وی در جامعه مطلوب شناخته شود.»

او با اشاره به اینکه آموزش مهارت به نوجوان باید چنان مناسب باشد که او بتواند از خودش و علایقش آگاه شود و در برابر موقعیت های سخت زندگی خود دفاع کند، افزود: «عدم آگاهی از استعداد های خود، منبع تعارض های فراوان و شکست های اصلی زندگی یک نوجوان است. بنابراین بایستی به نوجوانان کمک کرد تا ویژگی های اصلی شخصیت و نقاط ضعف و قوت خود را بشناسند و فشارها و دلهره های خود را تشخیص دهند.»

مهارت های مورد نیاز نوجوانان
این کارشناس آموزش فنی و حرفه ای ادامه داد: «مهارت های ارتباطی، حل مسئله، تصمیم گیری، آموزش پایه، ایمنی، رفتاری، مدیریت خانه و مالی در اولویت آموزش به نوجوانان قرار دارد.» او در مرور دوره های آموزش مهارتی ویژه نوجوانان مراکز آموزش فنی و حرفه ای گفت: «خوشبختانه مراکز آموزش فنی و حرفه ای شامل مراکز آموزش مهارت دولتی و

دیدگاه

لزم پاسخ دهی به تمایلات روانی نوجوان

نوجوانی دوره منحصر به فرد انتقال است که با تغییرات جسمانی، روانی و اجتماعی و کشف هویت همراه می شود. در این دوره سنی به تدریج نیازهای نوجوان ها نسبت به دوران کودکی تغییر می کند. حس نیاز به استقلال در آنها افزون تر می شود. ارزش ها و خودپنداره های جدیدی در آنها شکل می گیرد که این فرایند تحولی منجر به بروز تنش ها و چالش هایی در خانواده ها می شود.

در چنین برهه زمانی نوجوانان گاه ممکن است والدین را مستغیرتر و کنترل کننده تر از پیش تصور کنند و پدران و مادران نیز نوجوان ها را طغیانگرو یا بی مسئولیت بدانند این عدم شناخت ها و تفاوت ها نوجوانان و خانواده ها را با چالش هایی روبه رو می کند که چگونه مجدداً به مسئولیت های خود سازمان داده و روابط خانوادگی را تنظیم کنند. والدین در آغاز نمی توانند درک کنند که چرا فرزند نوجوان شان دوست دارد از فعالیت های خانواده فرار کند تا با دوستانش باشد و از این رفتار نوجوان بسیار مضطرب می شوند. آن ها میان خود و نوجوان شان شکاف عمیقی می بینند و احساس خطر می کنند. این تعارضات اگر بیش از حد باشد برای بهزیستی و انطباق یابی روانی - اجتماعی نوجوان خطر محسوب می شود، چون نوجوان تصور می کند والدین درکی از او و نیازهایش ندارند و این موجب کاهش نزدیکی بین او و والدینش خواهد شد.

بسرآوردن نیازهای پایه و اولیه جسمی، روانی، فیزیولوژیکی و... نخستین اصل ارتباط با نوجوانان است. این نیازها باید به موقع و به میزان صحیح ارضا شوند. نوجوانان در این دوره از زندگی تمایل شدیدی به استقلال طلبی دارند و به شدت تحت تأثیر گروه همسالان قرار می گیرند. بنابراین در صورت تأمین امنیت روانی آن ها، زمینه برقراری ارتباط صحیح فراهم می شود. یکی از مهم ترین اصول ارتباطی در برقراری تعامل با نوجوان: «محبت و مهرورزی» به است. بعضاً با رشد کودک و رسیدن به مرحله نوجوانی نوازش کردن و در آغوش کشیدن از طرف پدر و مادر کاهش پیدا می کند، در حالی که این اصل یکی از نیازهای اساسی روانی و عاطفی و تقویت کننده برای نوجوان است.

اصل پذیرش و احترام به نوجوان یکی از اصول مهم است. باید به تفکرات، اعتقادات، باور ها و استقلال طلبی او احترام گذاشته شود. عدم استفاده و واژه های تهدیدآمیز، تحریک کننده و تحقیرآمیز بخصوص در جمع های خانوادگی و دوستانه حتی در صورت رفتار و عملکرد اشتباه آن ها باید مورد توجه قرار گیرد. بهره گیری از فرصت های متعدد به منظور برقراری ارتباطات کلامی و عاطفی نیز مسئله قابل تأملی است. تفاوت های فردی کودکان و نوجوانان باید توسط والدین و آموزگاران پذیرفته شود. پرهیز از مقایسه و تحمیل خواست ها و توجه به هویت یابی نوجوانان باید مورد توجه باشد. و گذاری عواقب اقدامات شخصی، مشورت کردن و برقراری ارتباط با نوجوانان در زمینه مسائل خانوادگی و محول کردن مسئولیت به آن ها مسئله ای حائز اهمیت است.

والدین در برقراری ارتباط عاطفی باید اصل جدیت را به خاطر داشته باشند. در هر صورت ارتباط رسمی و خشن و یا ارتباط دوستانه فاقد جدیت به شخصیت نوجوان لطمه وارد می کند. اساسی ترین اصل تربیت پاسخ درست به تمایلات روانی نوجوان است. یکی دیگر از جنبه های اثر گذار تربیت حضور همیشگی والدین در خانواده است. در مقابل خونسردی، سکوت و بی تفاوتی مداوم پدر و مادر به بروز آثار مخرب بر روحيات و خلق و خوی نوجوان منجر می شود.

اگر رابطه پدر و مادر با هم و نوجوان شان خوب باشد، بستر شکل گیری گفت و گو در زمینه مسائل و مشکلات شخصی، اعتماد و همچنین راهنمایی و مشورت طلبی در نوجوانان افزایش پیدا می کند. در مجموع با توجه به اینکه خانواده نهاد اصلی پرورش نوجوان است، اگر اخلاقی و رفتار و تأمین زندگی بدون تنش و چالش در اولویت پدر و مادر قرار گیرد، فرزندان نوجوان اغلب اوقات به سمت درستکاری سوق داده می شوند و در مقابل اهمال و بی توجهی در تربیت و پرورش آن ها، کمبود عشق و محبت، دلسوزی و نبود مشاوره و راهنمایی اولیا احتمال بروز ناامیدی و انواع آسیب ها در نوجوانان افزایش می دهد.